

Reakcije djece na različite tipove lutaka (ginjol i zijevalice)

Kovač, Ena

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:307684>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

ENA KOVAČ
ZAVRŠNI RAD

REAKCIJE DJECE NA
RAZLIČITE TIPOVE LUTAKA
(GINJOL I ZIJEVALICE)

Petrinja, rujan 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Petrinja)

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Ena Kovač

**TEMA ZAVRŠNOG RADA: REAKCIJE DJECE NA RAZLIČITE
TIPOVE LUTAKA (GINJOL I ZIJEVALICE)**

MENTOR: doc. dr. sc. Iva Gruić

Petrinja, rujan 2018.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	
SAŽETAK	
SUMMARY	
1. UVOD	1
2. LUTKARSTVO	3
3. SCENSKA LUTKA	4
4. RUČNE LUTKE	5
5. TIPOVI RUČNIH LUTAKA	5
6. GINJOL	6
7. ZIJEVALICA	8
8. ODGOJITELJ, DIJETE I LUTKA	9
9. EMOCIONALNA POVEZANOST DJETETA I LUTKE	11
10. ISTRAŽIVANJE (DESKRIPTIVNO)	14
11. ZAKLJUČAK	24
LITERATURA	25
Izjava o samostalnoj izradi rada	

SAŽETAK

Lutke su neki od prvih predmeta s kojima se djeca susreću u životu i za koji se emocionalno vežu. One djeci olakšavaju prijelaz iz obitelji u nepoznatu vrtićku sredinu.. U vrtićkoj dobi lutka nastavlja svoju “ulogu sigurnosti”, ali polako postaje igračka. Scenska lutka, prilagođena dječjem uzrastu, postaje vrijedna didaktička igračka. U rukama odgojitelja, ali i djeteta dragocjeno je didaktičko sredstvo i pomagalo za rad. Sve ono što lutka može reći, ispričati, otpjevati i otplesati, potiče razvoj stvaralačkoga mišljenja i mašte. Rad se bavi istraživanjem reakcija djece na različite tipove scenskih lutaka. Uspoređuju se dječji doživljaji, reakcije, njihovi odgovori i promatranje odgajatelja nakon odgledana dva igrokaza s istom fabulom, ali različitim lutkama (ginjol i zijevalice). Zaključak nakon provedenog istraživanja vrlo je jasan, iako je provedeno na malom broju ispitanika. Ista fabula odigrana s različitim lutkama kod djece je izazvala više različitih nego istih reakcija. Djeca su igrokaze doživjela na drugačije načine i pokazala velik interes za obje vrste lutaka podjednako. Važno je djeci ponuditi različite sadržaje u svakom aspektu njihova odgoja i razvoja, kako bi se njihovi interesi, intelekt i identitet razvijali u najboljem smjeru.

Ključne riječi: scenska lutka, djeca, reakcije djece

SUMMARY

Puppets are some of the first objects children encounter in life, as well as some of the first ones they form an emotional connection with. They make it easier for children to step out of the familiar environment of the family and into the unfamiliar one in the kindergarten. During that time, the puppet still keeps its “safety role” but as time goes by it slowly becomes a toy. A puppet, appropriate for children, becomes a valuable didactic toy. In the hands of a child as well as an educator it’s a precious didactic tool and provides assistance in a work environment. Everything the puppet can say, sing or dance enables the development of creative thinking and imagination. This work focuses on exploring the reactions of children to different types of hand puppets. Children’s perceptions, reactions and responses are compared to data collected by educators after watching two performances for children with a similar storyline, but different types of hand puppets. The conclusion is very clear; despite the limited amount of participants. Different puppets across two plays with the same storyline evoked different reactions in children. The children perceived the plays in different ways and expressed an equal amount of interest in both types of puppets. It is extremely important to offer children a variety of content in every aspect of their education and growth to enable the development of their interests, intellect and identity in the best possible direction.

Key words: puppet, children, children's reactions

1. UVOD

Temu svog završnog rada "Reakcije djece na različite tipove lutaka (ginjol i zijevalice)" izabrala sam radi važnosti utjecaja scenske lutke na dječje živote od najranije dobi. Od prvih dana života djeca se susreću s različitim vrstama lutaka i njihovo međusobno upoznavanje nastavlja se dalje kroz dječji život. Scenska lutka u predškolskim ustanovama postaje pravi izbor za igru, razgovor, upoznavanje i rješavanje konflikata (Korošec, 2004). U igri s lutkom djeca prenose svoja emotivna i spoznajna iskustva, ona im dopušta da odu u svijet mašte i da stvore svoj zamišljeni svijet u kojem su otvoreni, samopouzdana i hrabri. S obzirom da je igra otvorena, nudi im se mogućnost mijenjanja, transformiranja i kombiniranja, što u stvarnosti i nije uvijek moguće. Pomoću lutke djeca mijenjaju realnost onako kako se to njima sviđa. Odnosno, uglavnom kreiraju one segmente iz realnosti u kojima često ne sudjeluju u potpunosti (Glibo, 2000).

Djeca moraju prihvatiti svijet oko sebe i prilagoditi mu se, a igra lutkama im u tome pomaže. Lutka pozitivno utječe na razvijanje međuljudskih odnosa i socijalizacije koji su važni u životu svakog pojedinca. Stvara se duboka veza između lutke i djeteta jer lutka u igri postaje živa te tako postaje i dio djetetova realnog života. Uz lutku imaju osjećaj sigurnosti i prijatelja koji je uvijek uz njih (Majaron, 2004).

Scenska lutka također je dobro odgojno sredstvo, jer se može približiti djeci na razinu na koju odgojitelj možda ne može. Djeca lutku promatraju, slušaju, uče od nje i ona ponekad može postati najvažniji autoritet u njihovom životu (Glibo, 2000). Uz pomoć lutke mogu se riješiti različite konfliktne situacije i djeca kroz igru mogu izraziti svoje strahove, sumnje i probleme koje izravno ne govore. Odgojitelji scenskom lutkom potiču dječji razvoj i maštu, njihove intelektualne sposobnosti, procese socijalizacije i naravno izgrađuju njihovo samopoštovanje, koje će im itekako pomoći u daljnjem odrastanju i životu. Lutka je djetetov prijatelj uz pomoć kojeg analizira svijet oko sebe i u sebi (Majaron, 2004).

Nadalje, temu rada odabrala sam jer mislim da je lutka igračka s kojom današnji odgojitelji lakše mogu pristupiti djeci i prenijeti im određene sadržaje. Promatrajući djecu odgojitelji ih upoznaju, bolje razumiju, znaju njihove potrebe i

interese. Za svako dijete je potreban drugačiji pristup rada i raznovrsna sredstva i materijali. Lutka je dobar izbor za upoznavanje djece i ako je dobro izrađena, oživljena i ako je tema dobro odabrana, odgojitelj će dobiti pažnju i interes sve djece (Korošec, 2004). Kroz različite oblike rada u svojoj praksi spoznala sam koliko je scenska lutka važna u odgoju predškolske djece i koliko ju djeca vole, a zapravo se, u većini odgojnih skupina, rijetko koristi.

U radu sam pokušala pomoću istraživanja doznati postoji li razlika u reakcijama i doživljajima djece prilikom rada s različitim tipovima lutaka. Zanimalo me kako i na koji način doživljavaju pojedini tip lutke, vide li i razumiju razlike u izgledu, pokretanju i mogućnostima lutaka. Isto tako, željela sam vidjeti hoće li drugačiji tip lutke utjecati na izbor lutaka za igru nakon odgledanih predstava, koje lutke djeca preferiraju i zašto, te primjećuju li odgojiteljice u odgojnoj skupini razlike u ponašanju djece prilikom igre s lutkama.

Ovaj rad ukazuje na važnost lutke u dječjem životu. Scenska lutka pokreće djetetov misaoni i emocionalni svijet i omogućuje mu da riječima izražava intimni doživljaj svijeta (Glibo, 2000). Naglasak rada je na vrijednostima lutke u dječjem, odgojiteljskom i roditeljskom životu i njihovom boljem međusobnom povezivanju i razumijevanju.

2. LUTKARSTVO

Lutkarstvo se prvobitno počelo razvijati zajedno sa svjetskim kulturama, od najstarijih civilizacija do danas. Lutke su u Europu stigle iz Dalekog istoka kao gotov proizvod istočne kulture. Tragovi lutaka mogu se pronaći i u Indiji, odakle su se proširile prema Kini, Japanu i Javi, a s druge strane se pronalaze u Egiptu pa preko njega trag vodi u staru Grčku. U svojim djelima ih tako spominju Aristotel, Platon i Herodot. Svoj put iz Grčke lutke su nastavile prema Rimu, a zatim iz Rima dolaze u sve krajeve Europe (Pokrivka, 1985).

Ono se razvilo i potječe od drevnih rituala u kojima su lutke korištene za razne ceremonije. A svaka ceremonija je vrsta komunikacije između ljudi i energija koju ljudi osjećaju, ali nad kojima nemaju kontrolu. Takva komunikacija se odvija uz glas, izgled i stilizirane pokrete. Predmet koji čovjek kreira dobiva svoje simboličko značenje i on postaje novo biće ili metafora tako što lutkar prenosi svoju energiju u predmet koji animira rukama i pogledom (Majaron, 2000). Najprije se razvila marioneta, lutka koja se pokreće koncima, znana već starim Egipćanima, Indijcima i Grcima, pa se i Aristotel pozivao na lutkara kao metaforu vrhovnoga božanstva. Lutkarstvo je oblik kazališne umjetnosti u kojem umjesto glumca nastupaju lutke koje često oponašaju ljudsko ponašanje. Njihov animator je lutkar koji uglavnom, ali ne uvijek, ostaje skriven (Glibo, 2000).

Svijet lutaka ne poznaje granice između ljudi, predmeta, životinja i biljaka, to je svijet humora, poezije, fantastike. Scenska lutka može raditi puno stvari koje nisu izvedive u realnosti, na primjer letjeti, smanjivati se, predmeti mogu misliti, drveće plesati i slično. Kao i svaka druga umjetnost lutkarstvo može ulaziti u jako duboke teme o čovjeku i svemu što ga okružuje, ali može biti i potpuno besmisleno. Tim svijetom upravlja lutkar animator u čijim rukama predmeti dobivaju život (Pokrivka, 1985). Lutkarstvo kao sinteza umjetnosti u sebi objedinjuje jedinstvo doživljaja pokreta, likovnog, glazbenog, dramskog i plesnog izraza, te nudi bezbrojne mogućnosti stvaralačkog i maštovitog izražavanja kako za djecu, tako i za odrasle (Glibo, 2000).

Lutkarstvo se kao umjetnost prikazuje kroz različite vrste lutaka kao što su: ručne lutke (ginjol i zijevalica), lutke na koncima (marionete), štapne lutke (javajke),

plošne lutke (kazalište sjena) i maska (Županić Benić, 2009). Ono je sinestetska umjetnost. Ono u sebi sadrži umjetnost pisane riječi, književnost, glazbenu i likovnu umjetnost. Zbog svog širokog raspona, lako može zainteresirati svakog pedagoškog djelatnika i svako dijete. Lutkarstvo je i za odrasle i za djecu izazov. Može biti početak kulturne nadogradnje djece zbog toga što u sebi sadrži elemente estetskog, za razliku od različitih TV sadržaja. Lutke i kazalište lutaka privlače publiku, kako veliku, tako i malu. U lutkarstvu se uživa, mašta, stvara, čuje, vidi i doživljava (Kraljević, 2003).

3. SCENSKA LUTKA

U suvremenom kazalištu scenska lutka je tvorevina koja ima sličnosti sa slikom ili skulpturom, ali drugačija je od njih po svojoj specifičnosti i najvažnijoj osobini, a to je pokret i dramski izraz kroz kretanje. Ona nije vjerna kopija živog lika jer je njen izraz pojednostavljen i sažet, stiliziran, što mu dopušta da bude otvoren. Lutka, zbog svoje veličine i pokretljivosti koja je ograničena, mora biti jasna i imati scensku izražajnost koja dobivao smisao onda kada se lutka razigra na sceni. Lutke ne treba previše pretvarati u karikature, deformirati likove i treba izbjegavati forsiranu ekspresiju koja na kraju dovodi do toga da se lik uopće ne prepozna. Ti postupci dovode do ometanja u uspostavljanju emocionalne povezanosti i kontakta. Takve lutke djeci nisu privlačne, ne potiču njihovu maštu i sve se svodi na besmisleno kretanje po sceni. Osim likovnih kvaliteta, lutka mora biti funkcionalna, što znači da mora moći obavljati sve radnje koje su vezane za njezin karakter (Pokrivka, 1985).

Za bavljenje lutkarstvom potrebno je poznavati granice i mogućnosti lutkarske animacije. Suština animacije je već u samoj riječi „anima“, što na latinskom znači duša. To znači da kada se animira lutka, zapravo joj se „udahne duša“, ona oživi. Animacija je bitna za postizanje pravog lutkarskog umjetničkog izraza. Za svaki tip scenske lutke postoje pravila tj. pokretna abeceda. Lutkarska animacija mora biti usko povezana s karakterom lutke, općim stilom predstave i trenutnim događanjem na sceni. Svaka lutkarska igra ima svoj stil animacije. Pokret lutke koja je stilizirana, također mora biti stiliziran, simbolično naglašen. Kada je

kreacija scenske lutke završena, ona već u karakteru nosi specifičan i jedinstven scenski pokret (Pokrivka, 1985).

4. RUČNE LUTKE

Ručne su lutke doživjele svoj procvat na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće. One su bile najidealnije za izvođenje predstava na ulici, među pukom. U to doba je lutkarstvo bilo obiteljski zanat. Širile su se preko putujućih lutkarskih družina koje bi na ulicama i trgovima ili drugim mjestima gdje bi se skupljao velik broj ljudi, postavile svoje prijenosne pozornice i izvodile igrokaze. Do tad su se lutkarske predstave izvodile u crkvama ili na dvoru, daleko od ostalih običnih ljudi. Lutka je prišla običnom čovjeku buđenjem građanskog društva, a na neki je način i karakterno počela nalikovati čovjeku, s ljudskim strahovima, problemima i ljubavnim komplikacijama (Županić Beniće, 2009).

Ručna lutka je na pozornici najživahnija, može se kretati vrlo brzo i jako je zabavna. Zbog toga što ju pokreću ljudski prsti jako je gipka. Dlan je točno u težištu lutke što utječe na mogućnost brzih pomaka i kretanja (Varl, 2000).

5. TIPOVI RUČNIH LUTAKA

Postoje dva tipa ručnih lutaka, a to su ginjol i zijevalice. Oba tipa mogu biti jednostavnija ili složenija u izradi i animaciji no jako su često najekspresivnije one lutke koje su isto tako jednostavne. Ako jako detaljno razradimo karakter lutke koji nam je vizualno jasan, ona može biti samo taj lik. S druge strane ako lutku izradimo tako da je njena fizionomija samo naznačena, ona može doživjeti mnoge transformacije i predstavljati mnogo likova, ovisno o karakteru. Primjer su bezlične ginjol-lutke, kojima je glava kuglica stiropora, a tijelo im je gola ruka gdje animator pokretom, govorom i položajem ruke opisuje karakter lutke i njezine emocije (Županić Beniće, 2009).

„Lutke su dio našega života, stanovnici su ovoga svijeta. One velike lutke koje sjede na našim nezgrapnim kaučima, one malene lutkice koje vise ispred šoferšajbi u našim automobilima, kojima katkad lijepimo papirnate oči s velikim trepavicama da bismo ih učinili čovjeku sličnim. Dio su našeg svijeta i one lutke u izlozima koje na sebi nose svu onu odjeću što je možemo ili ne možemo kupiti, ali nećemo govoriti o tim lutkama. Govorit ćemo o lutkama koje su bića u ovom svijetu ljudi.“ (Paljetak, 2007, str. 10).

Ručnu lutku odabiremo onda kada jedan lik mora puno pričati ili kada želimo koristiti lutkine ruke tako da u njima držimo rekvizit. Takve vrste lutaka su dobre za početnike, jer svojom jednostavnošću izrade i pokretanja, animacije, omogućuju da se i lutkar i dijete lako užive u lik. Djeca ih vole jer ih i oni lako animiraju pa takve lutke često nalazimo u vrtićima, školama i obiteljskim domovima (Županić Beniće, 2009).

6. GINJOL

Autorica Marijana Županić Beniće u svojoj knjizi, između ostalog, govori o karakteristikama ginjol lutaka i lutaka zijevalica na kojima je naglasak u ovom radu.

„Sudbina ove lutke nastaje i nestaje u trenutku kada, navučena na ruku lutkara poput rukavice, progovara sebi svojstvenim jezikom, jezikom lutke što ga razumiju svi ljudi jer osjećaju da će to „biće“ bez identiteta koje započinje svoj život na pozornici u jednom trenutku opravdati svrhu svog postojanja“ (Županić Beniće, 2009, str. 10).

Ime: Ginjol ili izvorno franc. Guignol danas je kod nas sinonim za ručnu lutku, no iza tog imena krije se „običan“ mali lutak navučen na ruku animatora, okrugle glave, velikih očiju, crvenih obraza, prćastog nosa i široka osmijeha. Djeci je takva vrsta lutke najdraža i najbolje je prihvaćena jer kada ju oni animiraju, mogu je u potpunosti kontrolirati i slobodno se upustiti i uživjeti u lutkarsku igru.

Anatomija: Ginjol lutka je vrlo jednostavna lutkarska forma. Sama anatomija ginjola sastoji se od triju elemenata: predimenzionirane glave, izraženih ruku i tijela (haljinica koja prekriva ruku animatora). U osnovi svakog ginjola su ta tri elementa, ali najizraženiji dijelovi lutke su velike ruke i glava, koja je u odnosu na tijelo dosta

uvećana kako bi bila vidljivija, a noge joj nisu potrebne, iako su ponekad dodane tijelu. Kod klasičnih ginjola karakter je vrlo izražen, karikiran (veliki nos, istaknute oči) kako bi publici bio vizualno prepoznatljiv. Ruke ginjol lutke čine mali rukavi haljine na koje su pričvršćeni uvećani dlanovi. Kostim lutke je jednostavan, simbolički naznačen i neupadljiv kako bi lice i ruke lutke došli do izražaja. Kostim je ujedno i trup lutke koji obvezno ima ruke, a ponekad može imati i noge koje slobodno vise. Osnova kostima je rukavica s tri prsta. Duljina kostima, kad se navuče na ruku glumca lutkara, seže gotovo do lakta, a ako želimo da nam ruka bude u potpunosti nevidljiva ta je duljina haljine idealna. Materijal od kojega se izrađuje kostim obično je tkanina, ona je meka i podatna pa glumac lutkar može nesmetano pokretati lutku (Županić Benić, 2009).

Pokretanje/animacija: Ruka glumca lutkara zapravo predstavlja tijelo lutke. Glavu pokreće kažiprst, a palac i ostali prsti pokreću lutkine ruke. Položaj glave sugerira gledatelju lutkino raspoloženje. Ako je glava lutke opuštena prema naprijed pokazuje potištenost, žalost i tugu. Blago nagnuta glava unatrag s „podignutim nosom“ pokazuje bahatost, egocentričnost i autoritet. Pogled lutke određuje i pokret, ali da bi sama lutka bila uvjerljiva, glumac lutkar nastoji fiksirati svoj pogled na lutku i „gledati umjesto nje“.

Tek u slučaju kada je „animator ta lutka“, publika može vjerovati lutki. Pokreti glave imaju određeno značenje, na primjer:

- kimanje glave prema naprijed i vraćanje natrag znači potvrdu i odobravanje
- pokret glave lijevo-desno znači negodovanje
- pljeskanje ruku oslikava aplauz, potvrdu i žurbu
- mahanje jedne ruke je pozdrav
- ruka naslonjena na glavu predstavlja razmišljanje

Glas, govor ginjol-lutke oslikava njezin karakter i treba biti primjeren njezinoj veličini. Manje lutke su okretne, brže, sa slabijim, pretjerano piskutavim glasićem, dok veće lutke mogu imati dublji, usporen i glasan govor (Županić Benić, 2009).

Pozornica za ginjol: Prostor igre za ručne lutke jest tzv. lutkarska pozornica-kutija. Visoka je kako bi što više ljudi moglo vidjeti predstavu, s prozorom koji je prostor igre, smještenim iznad lutkareve glave. Tradicionalno, takva pozornica ima tri strane, odnosno, paravana koji su sklopivi. Pozadina i vrh pozornice također su prekriveni tkaninom, ali se pozadina, stražnja strana pozornice, može pomaknuti kako bi lutkar mogao izaći i ući u nju. Prednji paravan ima otvor na vrhu kojega je pozornica za ginjole i u tom se okviru odvija radnja predstave. Okvir zauzima cijelu širinu paravana pa sa strane nema mjesta za skrivanje lutaka što znači da sve lutke na scenu dolaze tako da izranjaju odozdo, a isto tako odlaze sa scene prema dolje (Županić BeniĆ, 2009).

7. ZIJEVALICA

Zijevalica je također ručna lutka opisana u knjizi autorice Županić BeniĆ, koja se, poput ginjola, animira navlačenjem na ruku. Razlika od ginjola je u tome što prsti animatorove ruke otvaraju i zatvaraju lutkina usta. Upotrebljava se kada je kod karaktera najizraženiji govor ili kada govor (riječ, pjesma) nosi najveću važnost. Zijevalice mogu biti jednostavne ili složene, taj raspon se kreće od najjednostavnijih zijevalica načinjenih od čarape s našivenim gumbima umjesto očiju koje se pojavljuju iza paravana, pa sve do vrlo složenih lutaka namijenjenih televizijskoj i filmskoj produkciji (Županić BeniĆ, 2009).

Ime: Lutke američkog lutkara Jima Hensona, tzv. mapeti, su planetarno najpoznatiji popularni predstavnici ove vrste lutaka. Riječ mapet (eng. muppet) nastala je spajanjem engleskih riječi marionette i puppet. Tu je riječ također izmislio Jim Henson jer mu je djelovala zvučno (Županić BeniĆ, 2009).

Anatomija: Glava zijevalice napravljena je tako da je sve podređeno najistaknutijem i najvažnijem dijelu lica – ustima. Usta zijevalice konstruirana su tako da se mogu otvarati i zatvarati čime se dobiva dojam da lutka doista govori. Oči na zijevalici također mogu biti pomične. Lutka pritom može gledati lijevo-desno ili gore-dolje, zatvarati i otvarati kapke ili joj oči mogu izletjeti van uz pomoć opruga kada se npr. prestraši.

Tijelo zijevalice, ako ga lutka ima, obično je trodimenzionalno, s rukama i nogama. Tijelo kod zijevalica ima manju važnost jer je sva pozornost usmjerena na usta. Kada djeca animiraju zijevalice, jednostavnu zijevalicu čini glava, a tkanina koja predstavlja vrat produžena je i prekriva ruku do lakta poput ginjola. Tijelo zijevalice može imati ruke i noge koje se pomiču. Takve zijevalice pokreću dva animatora: jedan glavu i ruke, a drugi noge.

Pokretanje/animacija: Lutkar pokreće zijevalicu tako da mu je jedna ruka u glavi lutke; njome otvara i zatvara usta lutki, a ponekad pokreće i oči. Drugom rukom pokreće tijelo koje je također pokretljivo i ekspresivno. Lutkar obično drži lutku iznad glave ili ispred tijela.

Pozornica za zijevalice: Kod najjednostavnijih zijevalica koje se animiraju odozdo, poput ginjola, dovoljan je paravan u visini animatora. Kada koristimo složenije zijevalice koje animiraju dva animatora, lutke pokreću animatori na povišenoj pozornici poput stola. Obučeni su u tamnu odjeću kako bi istaknuli lutku koju animiraju ispred sebe (Županić Benić, 2009).

8. ODGOJITELJ, DIJETE I LUTKA

Lutka može biti sastavni dio dječjeg života. U igri i s lutkom u rukama, dijete razvija različite strane svoje ličnosti. To čini s lutkom s kojom se igra, ali i s lutkom na sceni s kojom se dijete lako identificira i postupno razvija različite dimenzije vlastite ličnosti (Vukonić-Žunić, Delaš, 2006).

Vjerovanje da je lutka sastavni dio dječjeg života može se usporediti s djetetovim odnosom prema svojim igračkama. Dijete u svojoj mašti svakom predmetu podari život i svaki predmet ima dušu. Lutkarstvo integrira gotovo sve discipline koje su važne za taj razvoj: percepciju, shvaćanje, pokret, koordinaciju, interakciju s okolinom, govor i priču. Uz pomoć lutke dijete otkriva različite igre i razvija svoje metaforično mišljenje i izražavanje. Lutka u djetetu budi stvaralaštvo i njegovu maštu, a to su neke od najvažnijih sastavnica budućeg razvoja djeteta (Majaron, 2004).

Svaka pa i najmanja lutkarska igra sadrži i obuhvaća u sebi različite umjetnosti (likovnu umjetnost, glumu, literaturu i glazbu) djelujući istovremeno na više osjetila kod djece i može biti izvor vrijednih estetskih doživljaja. Lutkarske igre odgojitelja često sadrže moralne vrijednosti kojima se utječe na razvoj pozitivnih crta ličnosti djeteta: pravednost, dobrota, prijateljstvo i hrabrost.

Dijete se poistovjećuje s lutkom, emotivno se veže uz nju i tijekom izvođenja predstave, intenzivno proživljava sve situacije kroz koje lutka prolazi, iako je svjesno da je lutka samo predmet kojeg netko drugi pokreće. Često „lutkina riječ“ djeluje na dijete mnogo snažnije od riječi odgojitelja. Igre odgojitelja sa scenskom lutkom mogu utjecati i na širenje opsega znanja djeteta iz područja prirode i društvenog života (o biljkama, životinjama, o radu ljudi). Osim toga, igre mogu pomoći djetetu pri usvajanju početnih matematičkih pojmova, u prometnom i zdravstvenom odgoju, a ako je govor lutke pravilan i stvaralački interpretiran, on može utjecati i na govornu kulturu djeteta (Glibo, 2000).

Ni najsavršenije izrađena lutka ne može poslužiti u odgojno-obrazovnom procesu ako ne oživi kroz igrokaz ili kratku improvizaciju. Ona ne smije biti samo izložak bez života jer gubi svoju svrhu ako se djeca njome ne mogu igrati. Lutka živi u rukama animatora (odgojitelja ili djeteta). A kada je spremljena na police, onda je običan ukras, a tako kao ukras neće pružiti ništa budućim generacijama. Ona će samo polako „umirati“ (Majaron, 2004).

Za odgojitelja je važno vjerovati u moć lutke, koristiti ju i često predlagati djeci za korištenje u različitim aktivnostima, ali naravno u pravoj mjeri. On mora poznavati lutke i razumjeti njihovo značenje te u svakom prigodnom i mogućem trenutku koristiti njezin metaforički potencijal. Kroz različite aktivnosti odgojitelj može otkriti posebne talente i različite sposobnosti svakog djeteta i može prihvatiti svako dijete kao jedinstvenu osobu, ali može otkriti i vlastite talente i sposobnosti. Time stječe povjerenje svakoga djeteta i na taj način se više približava djeci. Kada odgojitelj postaje lutkar, pripovjedač i stvaratelj nečeg čarobnog, djeca ga vide kao osobu koja donosi radost, zadovoljstvo i uzbuđenje u grupi. Vide ga kao jednoga od njih i u njemu prepoznaju osobu s kojom mogu biti opuštena i s kim mogu iskreno podijeliti tugu i radost (Ivon, 2010).

9. EMOCIONALNA POVEZANOST DJETETA I LUTKE

Scenska lutka u dječjem vrtiću svojom stimulacijom dovodi dijete u stanje uzbuđenosti i razigranosti. Ona pokreće djetetove misli, fantazije i emocije. Lutka omogućava djetetu da ono izrazi svoj sve bogatiji i složeniji doživljaj svijeta. Kad ju uzima u ruke, ona ga uvijek iznova iznenađuje i oduševljava svojim pokretom, svojom duhovitošću i nježnošću. Lutka, da bi djecu poticala na izmišljanje vedrih i humorističnih sadržaja, mora i u svojoj likovnoj realizaciji sadržavati poticajne elemente. Igre sa scenskim lutkama po svom karakteru su govorne igre. U simboličnoj igri, kakve su igre sa scenskim lutkama, dijete svoja spoznajna i emocionalna iskustva prenose na zamišljen plan. Dijete se u tim igrama služi jezičnim simbolima kao sredstvom izražavanja misli i osjećaja (Glibo, 2000).

Igra sa scenskim lutkama je puna dječjih emocija i odiše njihovom emocionalnošću. Emocije mogu biti izvor motivacije za igru. Dijete, pomoću lutke u igri, izdvaja oblike stvarnosti koji imaju za njega veće emotivno značenje. Ono se lako i brzo poistovjećuje s lutkom vatrogasca, poštara ili majke pa tako u prvom licu priča u ime lutke ili vodi druge razgovore. Na taj način oponaša situacije koje je doživjelo u obitelji ili okolini, a u kojima još ne može sudjelovati. Zahvaljujući iluzornom planu u igri sa scenskom lutkom, dijete može preuzeti neku emociju, a da se distancira od nje i kontrolira ju i da je slabijeg intenziteta nego u stvarnosti. Lutka je vrlo pogodna za prenošenje djetetove emotivne uznemirenosti, a uz to dijete može raspravljati s lutkom i analizirati svoje emocije (Glibo, 2000).

„Dijete nam s lutkom u ruci daje na znanje što ga smeta, što veseli, te koje znanje možemo od njega očekivati. Lutka je izvanredno sredstvo motiviranja i obogaćivanja djetetovog emocionalnog i socijalnog potencijala“ (Korošec, 2004, str. 39).

Dijete i scenska lutka svoju vezu temelje na emocionalnoj razini pa je ona zbog toga važno i moćno sredstvo i pomagalo u radu s djecom. U rukama odraslog, kao sredstvo za rad, ona ima bezgraničnu moć i sve što lutka napravi djeca prihvate kao „zakon“, iako znaju tko pokreće lutku. Ona pokreće dječje emocije i stimulira dječja osjetila. Baš zbog toga izrečeni sadržaj mora biti pažljivo odabran. Djeca nose

u sebi sve svoje nesigurnosti, strahove i razočaranja, a igra lutkom otvara vrata emocijama koje tada postaju riječi, pokreti i geste i sadržaj igre (Kraljević, 2003).

Na neki način, uz pomoć lutke, može se izravno utjecati na razvoj crta ličnosti kod djece, kao što su pravednost, hrabrost, tolerancija, humanost i slično. U svakodnevnom životu lutka u ruci odraslog i u ruci djeteta može recitirati umjetničke tekstove, brojati brojalice, pričati priče, promatrati prirodu. Ona može provjeriti znanja djece, plesati, pjevati, dati savjet, pohvaliti... Lutka će uvijek pokrenuti emocije kod djece, a emocije su glavni pokretač stvaralaštva. Na taj način će se pokrenuti govor, mašta, komunikacija, likovno stvaralaštvo, želja za kretanjem i želja za učenjem (Kraljević, 2003).

Lutka može biti jako motivirajuća za djetetov emocionalni i socijalni razvoj. Ona od djeteta zahtjeva da se prilagodi situaciji u kojoj je lutka i njezinom načinu percepcije događaja. Tako se razvija sposobnost razumijevanja stvari s različitih stajališta kod djece i odraslih. Ta sposobnost je preduvjet za razvoj emocionalne inteligencije, tolerancije i empatije. Ono što je najvažnije je da dijete dobije lutku u ruke. Jer će ono stvoriti svoju scenu u kojoj će pronaći način da riješi konflikt nad kojim inače u životu nema kontrolu. Pažljiv učitelj ili odgojitelj može prepoznati poruke u dječjoj igri, a moguće je da ta poruka uopće ne bi nastala u izravnoj komunikaciji (Korošec, 2004).

Djeca su danas izložena velikom stresu i pritisku u dnevnoj komunikaciji pa je stoga važno pronaći načine da im se olakša komunikacija. Pravo rješenje može biti komunikacija simboličkim jezikom, verbalnim i neverbalnim. Dramske aktivnosti i upotreba lutke može dovesti do velikog poboljšanja u komunikaciji. Lutka može postati jači autoritet od učitelja, odgojitelja. Djeca lutki mogu pričati o svojim problemima i na taj način uspostaviti simboličku komunikaciju sa svojom okolinom. Lutka može omogućiti emocionalnu reakciju koja je neovisna o riječima (Korošec, 2004).

Zlatko Bastašić, psihoterapeut iz Zagreba, u knjizi „Lutka ima srce i pamet“, pisao je o rastu djeteta i krizi do koje tada može doći. U knjizi je osobita pozornost posvećena djeci i lutkarskoj terapiji koja pomaže u rješavanju dječjih problema. Dijete je od rođenja potpuno ovisno o majci, a s vremenom se razvija i shvaća da majku mora dijeliti s drugima.

Kroz odrastanje pokazuje zanimanje za vršnjake i druge ljude oko sebe, a identificirajući se s roditeljima prihvaća i uči društvene vrijednosti i restrikcije. Tu igranje uloga pomaže djeci da sve što se događa podsvjesno preoblikuje u stvarnost. U svom životu svako dijete prolazi kroz različite krize. Polaskom u dječji vrtić, ulaskom u novu grupu i susretanjem nepoznate djece i odraslih, ono mora prihvatiti pravila života u grupi i prilagoditi se novoj okolini. Kod neke djece to može dovesti do krize koja se iskazuje kroz poremećaje ponašanja i navika. Krize su sastavni dio odrastanja i nema razvoja osobnosti bez kriza i frustracija i njihovog prevladavanja. U tome može biti vrlo korisna upotreba lutaka. lutka postaje djetetov partner kojem ono povjerava svoje konflikte, strahove i želje. Kada dijete pogleda lutkarski igrokaz, ono u njega projicira svoje odnose i osjećaje. Tim putem doživljava olakšanje i može si objasniti ono što se oko njega događa.

10. ISTRAŽIVANJE (DESKRIPTIVNO)

DJEČJI VRTIĆ „IZVOR“, PETRINJČICA, PETRINJA

ODGOJNA SKUPINA: Leptirići (predškolci)

BROJ DJECE U ISTRAŽIVANJU: 23

TRAJANJE ISTRAŽIVANJA: 4 tjedna

CILJ: Utvrditi postoje li razlike u reakcijama djece prilikom i nakon gledanja dva igrokaza s istom fabulom, ali s različitim lutkama (ginjol i zijevalice), igrana za istu skupinu djece s razmakom od tjedan dana

PRETPOSTAVKA: Djeca će reagirati slično ili isto na sve lutke u toku igrokaza, interes će prestati nakon nekoliko dana, zaboravit će na lutke kroz mjesec dana

POSTUPAK: Promatranje djece tijekom gledanja igrokaza, postavljanje pitanja nakon igrokaza i praćenje kroz mjesec dana

ANIMATORI: kolegice Jana Bartoš i Ivona Bedeniković

PRIPREMA IGROKAZA

Izvođenju igrokaza prethodio je dogovor s odgojiteljicama u odgojnoj skupini. Razgovor o vremenu izvođenja, pripremi prostora, djece i lutaka. Odgojiteljice su s puno interesa prihvatile ideju i dale svoje prijedloge i savjete.

IGROKAZ – „ZEKU BOLI ZUB“ (autorica: Ena Kovač)

ZEKOSLAV: (dolazi na scenu i drži čokoladu) Baš sam gladan, baš bi mogao pojesti ovu čokoladu za večeru. (pojede ju i uzme bombon) ma nema veze i ovo ću pojesti, nitko neće znati.

MAMA: (u pozadini) Zekoslave, Zekoslave?! Gdje si? (dolazi na scenu i vidi da jede slatkiše) Ma što to jedeš? I za večeru? Znaš da ne smiješ jesti slatko prije spavanja! Već si dosta danas pojeo! Brzo u kupaonicu i operi zube i ravno u krevet!

ZEKOSLAV: (mama odlazi) Evo, evo, sad ću! Ili ipak...neću. Jako sam umoran, neda mi se prati zube. I to svaki dan. Baš svaki dan, pa tko je to vidio. Nema veze, neće mama znati. (legne i spava)

MAMA: (jutro je) Zekoslave, probudi se, dobro jutro. Dođi, spremila sam doručak, dođi.

ZEKOSLAV: (uzima mrkvu i zagriže) Auuuu! Boli! Jako me boli! Ne mogu gristi. Mama boli me zub. Mama! (plače i žali se)

MAMA: Zekoslave, jesi li prao zube redovito? I svaki dan jedeš nešto slatko. I sinoć isto. I to za večeru. Nije ni čudo da te boli. Evo, sad ću zvati zubara pa ćemo danas otići do njega da ti popravi zub.

ZEKOSLAV: (u panici) Ali mama, ma ne boli me tako jako, ne trebam zubara, prestati će boljeti. Evo, vidi, mogu jesti. (zagriže još jednom) Auuuu!

MAMA: (obavila je poziv) Evo, dogovoreno je. Vidim da te jako boli. Bez brige, zubar će to riješiti. (odlaze sa scene)

ZEKOSLAV: (potišteno pjeva) Šubi, dubi, dubi, sad me bole zubi, ne pomaže ništa kaladont u tubi, al' najveći problem zapravo mi stvara, to što sada moram kod zubara... (tekst Galić, M., glazba Kalogjera, N.)

DR. ZEKONJA: (dolazi na scenu i tiho pjevuši) Oo, dobar dan djeco. Kako ste danas? Boli li nekoga zub? (djeca odgovaraju) Da vidimo, tko nam je danas došao. O! Zekoslave! Dođi, uđi, izvoli, sjedni, dobar dan, kako si, evo, sjedni, uđi, kako si?

ZEKOSLAV: (drhti, muca, govori kroz plač) Ma doktore, nije meni ništa, samo me malo zabolilo, a mama me odmah dovela tu.

DR. ZEKONJA: (uzima instrumente za pregled) Hajde, otvori usta, lagano, neće te boljeti, otvori usta, tako, bravo, tako, vidiš, ostani tako. A joj, pa ovo je loše, jako jako loše, a joj, pa ti uopće nisi oprao zube danas, a ni jučer, a ni dan prije! Pa pereš li ti zube uopće?! Joj, joj, ta djeca danas. Moram porazgovarati s tvojom mamom

kasnije. Hajde sada, prestani se bojati, vidi (pokazuje injekciju), ovo je čaroban lijek i poslije toga ništa nećeš osjetiti.

ZEKOSLAV: (drhti, izmiče se, gura rukama zubara) Ja, ne, ja, boli, neću..

DR. ZEKONJA: Hajde, smiri se. Pogledaj gore, na strop, vidi kakve to slike imam gore. To sam ja i moja djeca i loptice i sunce... (upikne ga) Tako!

ZEKOSLAV: (čudi se) Pa, malo sam samo osjetio, ali ne boli me.

DR. ZEKONJA: (uzima brusilicu) Nagni se još malo, tako, jako otvori, drži usta tako. Prekrasno! Odlično! Još malo, još samo malo, brzo ću. Ako te boli, podigni ruku. Tako, još malo... (završava) Evo Zekoslave, gotov si.

ZEKOSLAV: Stvarno? Pa to je bilo brzo. I ništa me ne boli. Osjetio sam malo, ali ne boli. Ali svejedno ne želim to ponovno prolaziti. Super ste vi doktor, ali sve ove brusilice, brundalice, igle i iglice, sprave i spravice... sve je to previše za mene.

DR. ZEKONJA: Ako više ne želiš dolaziti na popravljjanje zuba, onda ih moraš redovito prati. I jesti manje slatkiša, a više mrkve i kupusa. Ali na preglede mi moraš dolaziti, da pazimo na tvoje zubiće, da uvijek budu bijeli i zdravi.

ZEKOSLAV: Dobro doktore, obećajem. Neću više jesti toliko slatkiša i svaki, ali svaki dan ću prati svoje zube. Ne želim da me boli zub još jednom. Popravit ću se, obećajem! (ostaje sam na sceni) Stvarno nisam mislio da zubi mogu boljeti. Pa tako su tvrdi i jaki. I onda se stvorila rupica u jednom zubu i to je jako boljelo. Izgleda da pranje zubiju ipak nečemu koristi.

ZEKOSLAV: (govori djeci) Djeco, i vi perite zube, slušajte mamu i nemojte dozvoliti da vas boli. I dobar je taj zubar, ništa kod njega ne boli, ali bolje je ići samo da malo pogleda, a ne da buši i zuji. Ja ću stvarno prati zube svaki dan! (počinje pjevati, a pridružuju mu se mama i zubar) Šubi, dubi, dubi, ne bole mene zubi, pomaže mi svaki kaladont u tubi, više meni problem, zubić moj ne stvara, ne moram ja sutra kod zubara!

Ginjol lutke izradila sam od spužve, kartona i tkanine u boji. A lutke zijevalice od čarapa i kartona. Gumbi su polužili kao oči. Od kartona sam izradila i

zubarsku brusilicu. Uz to sam koristila prave mrkve, slatkiše i omote od bombona, masku za lice za zubara i špricu za injekciju. Paravan nisam morala izrađivati jer u vrtiću imaju gotov veliki okvir. Kako je okvir prazan, sašila sam zastore da se animatori ne vide.

Na dan prvog igrokaza, sa ginjol lutkama, složila sam stolice u redove kao u kazalištu i ispred njih paravan. Animatori su čekali iza paravana dok su djeca ulazila u prostoriju kako ih ne bi vidjeli. Prije predstave djeci sam postavila nekoliko pitanja:

Znate li tko je zubar?

Što zubar radi?

Kada moramo ići zubaru?

Jeste li ikada bili kod zubara?

Većina djece je već bila kod zubara i samo ih je nekolicina rekla da se boje odlaska zubaru. U to vrijeme su svi fascinirani zubima i zubarima jer im počinju ispadati zubi. Pokazali su veliki interes za tu temu.

Nakon toga započeo je igrokaz. Od početka su svi promatrali što se zbiva na sceni i sudjelovali su u igrokazu. Na početku igrokaza, kada Zekoslav jede slatkiše, djeca su govorila njam, njam, i da bi i oni sada nešto slatko i pitali su što to šuška tako glasno. U sceni gdje je Zekoslav kod zubara i otvara usta kako bi mu zubar popravio zub, nekoliko djece je otvorilo usta kao da su oni na pregledu. Među sobom su komentirali kako se oni ne boje. Zekoslav je u igrokazu drhtao, vikao i izmicao se zubaru, na to su se djeca smijala, govorila mu da se smiri, neka ne bude kukavica i da će poslije dobiti lizalicu. Jako smiješan im je bio zvuk brusilice koji je imitirala animatorica. U igrokazu se izvodi pjesma koja je djeci poznata pa ih je nekoliko pjevalo zajedno sa Zekoslavom. Na kraju igrokaza je ista pjesma, ali s promijenjenim tekstom. Bilo im je smiješno što više nije isti tekst i pokušavali su ga otpjevati nakon igrokaza. Nakon pogledanog igrokaza djeci sam postavila sljedeća pitanja:

Je li vam se svidio igrokaz?

Sviđaju li vam se lutke?

Kako se zove ovaj tip lutke?

Znate li kako se ove lutke pokreću?

Jeste li se ikada našli u sličnoj situaciji?

Kako izgleda vaš zubar?

Smijete li jesti slatko prije spavanja?

Bojite li se vi zubara?

Koja scena vam se najviše svidjela? Zašto?

Perete li vi svoje zube? Kako? Čime?

Djeci se jako svidio igrokaz i odmah su tražili da ga ponovimo. Najviše im se svidio Zekoslav jer je mali kao i oni i jer mora zubaru. Nisu znali kako se zove taj tip lutke, ali odlučili su zapamtiti. Većina ih je znala kako se te lutke pokreću i željeli su ih isprobati. Sve je zanimalo hoće li lutke ostati kod njih neko vrijeme. Nakon toga je igrokaz izveden još jednom. Najviše im se svidjelo brušenje zuba i zvuk brusilice. Drugi put su djeca zajedno s likovima govorila tekst. Govorili su Zekoslavu što će se sljedeće dogoditi i neka se ovaj put ne boji zubara. Opet su otvarali svoja usta kada je Zekoslav morao otvoriti svoja. Međusobno su si pokazivali zube i koji se zub kome klima. Na kraju je dvoje djece znalo otpjevati pjesmu i sa starim i sa novim tekstom, a čuli su je tek drugi put.

Komentari djece:

X1: na kraju igrokaza: „ Pa ja ću puknut od smijeha! Taj Zekoslav je plašljivac baš! A koliko vas je iza? Ko to sve glumi?“

X2: „ Ja bi da ne ide kod zubara, nego da neće spavati, a mora i mama više na njega.“

X3: „ Ja ti se toga ne bojim. Ja dobijem kaladont, naljepnicu i sličicu!“

X4: „ A gle, meni se klima zub. I ovaj i ovaj.“

X5: „ Pa šta i meni se klimaju. Gle, tu!“

X6: „, Meni je teta izvadila zub.“

X7: „, Ja tu pjesmu znam, ali taj tekst u toj pjesmi ti nisam znao. Ali sad ga znam.“

Nakon tjedan dana slijedilo je izvođenje drugog igrokaza sa lutkama zijevalicama. Prostor sam pripremila na isti način kao i za prvi igrokaz. Likovi i priča ostali su isti. Djecu sam uvela u igrokaz razgovorom o prošlom tjednu. Postavila sam im pitanja prije igrokaza:

Sjećate li se igrokaza od prošlog tjedna?

Što ste naučili?

Jeste li prali svoje zube?

Tko je bio kod zubara? Kako ste se osjećali?

Sjećali su se što se dogodilo Zekoslavu i imali su puno novih događaja u njihovim životima vezano za zubara. Jednog dječaka je bolio zub taj tjedan i bilo ga je jako strah, ali onda je zub ispao. Svi su rekli da su prali zube i da se nadaju da je i Zekoslav prao svoje. Jedna djevojčica je bila kod zubara, ali nije joj brusio zub i rekla je kako se ona nikad ne boji zubara jer nije mala beba.

Tijekom igrokaza primijetili su da lutke nemaju ruke. Bilo im je smiješno kako Zekoslav grize sa velikim ustima i što mu sve ispada iz usta. Kada je Zekoslav slušao mamu kako viče na njega jer nije prao zube, nekoliko djece je imalo jako ozbiljno i uplašeno lice, za razliku od iste scene sa ginjol lutkama gdje im je to bilo smiješno. Prilikom otvaranja usta kod zubara, opet ih je nekoliko otvorilo svoja usta, ali nekoliko ih je reklo da stvarno izgleda kao kod zubara, da prošli tjedan nije tako izgledalo. Bilo im je smiješno što svi imaju velika usta i kako stvarno izgleda kao da pričaju. Ovaj put nisu ohrabivali Zekoslava na pregledu, nego su bili tihi i čekali da brušenje zuba počne. Zvuk brusilice im je opet bio smiješan i oni su ga oponašali u isto vrijeme. Ovaj put su svi pjevali pjesmu i s poznatim tekstom i s novim tekstom. Jako im se svidio novi tekst i rekli su da je bolji od starog. Nakon igrokaza sam im postavila pitanja, a lutke sam stavila jedne kraj drugih da ih mogu vidjeti:

Je li vam se svidio igrokaz?

Sviđaju li vam se lutke?

Kako se zove ovaj tip lutke?

Znate li kako se ove lutke pokreću?

Jeste li se ikada našli u sličnoj situaciji?

Koja scena vam se najviše svidjela? Zašto?

Koja je razlika između prvog i drugog igrokaza?

Koje sve razlike vidite na lutkama?

Što vam se sviđa u prvom igrokazu, a što vam se sviđa u drugom?

Koje lutke su vam bolje? Zašto?

Znate li koje je lakše pokretati?

Jeste li imali priliku igrati se s takvim lutkama?

Jeste li ikada izrađivali lutke? Kako?

Od čega se rade lutke?

Jeste li tijekom predstave imali osjećaj da ste vi kod zubara? U kojoj predstavi?
Zašto?

Igrokaz se svidio djeci i tražili su da se ponovi. Ni za ovaj tip lutaka nisu znali kako se zove, ali su se sjećali kako se zovu lutke od prošlog tjedna. Odmah su znali kako se zijevalice pokreću i to im se činilo lakše nego pokretanje ginjola. Tada sam im podijelila lutke i rekla da mi opišu kako se koja pokreće i što mogu s kojom lutkom. Odmah su primijetili da se oba tipa pokreću rukom, da u ginjol idu prsti, a u zijevalice cijela šaka. Primijetili su kako su lutke izrađene od različitih materijala. Ginjoli su od spužve, a zijevalice od kartona. U tom segmentu su im se više sviđale ginjol lutke jer su mekanije i može se micati njihovim rukama, što zijevalice ne mogu. Bilo im je zanimljivo to što sa ginjol lutkama mogu hvatati predmete, mahati i držati se za glavu. S druge strane sviđale su im se zijevalice jer mogu jako otvarati

usta. Mogu brzo pričati, zijevati, vikati, žvakati hranu i smijati se. Zaključili su da je za igrokaz s puno pričanja bolje koristiti zijevalice, a za igrokaz u kojem se puno hvata i dodaje, koristiti ginjol lutke. Dječacima su se, u većini slučajeva više sviđale zijevalice, a djevojčicama ginjol lutke. Dječaci su objasnili da sa zijevalicama mogu proizvoditi razne zvukove, a da se to stvarno vidi, dok sa ginjol lutkama to ne mogu. Dok su djevojčice govorile kako se ginjol lutke mogu grliti, raditi frizure i šminkati se, a njima se to više sviđa. Sva djeca su se prije susretala s različitim lutkama i rekli su da njihova odgojiteljica često koristi različite lutke. S njom su također izrađivali lutke i jako su ponosni na svoje znanje o lutkama. Na pitanje u kojoj predstavi su se više mogli poistovjetiti sa Zekoslavom, odgovor je bio u drugoj predstavi, sa zijevalicama. Rekli su da kod zubara treba jako otvoriti usta, a ginjol lutke to ne mogu. Isto tako, zaključili su da su ginjol lutke dobre za igrokaze vezane uz Božić, jer one mogu nositi poklone i kititi bor.

Komentari djece:

Y1: „ Ovo je bila ista predstava, ali nije bila ista.“

Y2: „ A kako mu je brusio zub kad nema ruke?“

Y3: „Meni su od prošlog tjedna ispala dva zuba, vidi, ova dva. I bio sam kod zubara i rek'o sam mu da sam već vidio zubara, ali zeca, koji je dobar i ništa ne boli kod njega.“ „ I nije me ništa bolilo ni kod ovog zubara!“

Y4: „ Mislim da me više nije strah zubara. Ali još ne znam. Jer nisam bila još.“

Y5: „ Te se lutke zovu Čarape ili Čarapari.“

Y6: „ Meni se više sviđaju ove gijole, ginjole?! Jer imaju ruke i dugačke uši. Dobre su i zijevalice, ali više su dobre ove druge.“

Y7: „ Meni je ova priča baš dobra, dobro si to smilila. I lutke su ti dobre. Ja volim zijevalice, doma to radim s mamom, ali dobre su i ginjol.“

Nakon toga lutke sam ostavila u vrtiću sljedeća dva tjedna. Odgojiteljicama sam ostavila kratku anketu za praćenje djece kako bih saznala koriste li se lutke i što se s njima događa. Odgovarale su na sljedeća pitanja:

Koriste li djeca lutke?

U kakvim igrama?

Jesu li djeca razgovarala o predstavi?

Na koji način su je doživjeli?

Rade li svoje predstave ili proigravaju poznate?

Pokreću li pravilno lutke?

Koriste li ih više djevojčice ili dječaci?

U kojem centru se lutke najviše koriste?

Imaju li strpljenja prilikom čekanja na red u igri s lutkama?

Jesu li im lutke zanimljive ili ih uopće ne koriste?

Kada prestaje interes za lutke?

Odgojiteljice navode kako su se djeca koristila lutkama tijekom ta dva tjedna. Neka djeca su zaboravila na njih, ali kada bi vidjeli drugo dijete da se igra, željeli su se uključiti u igru. Primijetile su da djeca razgovaraju o igrokazima i uspoređuju ih sa stvarnim životom i svojim iskustvima. Više koriste zijevalice kada proigravaju događaje kod zubara, a ginjol lutke više koriste za druge igrokaze. Tema igrokaza je bila primjerena i nakon nje su nastavili s različitim aktivnostima vezanim za higijenu, a lutke su im u tome pomagale. Za higijenu usta i zubi su koristili zijevalice, a za pranje ruku ginjol lutke.

Većina djece više voli izmišljati svoje igrokaze, ali u njih kombiniraju dijelove iz viđenih igrokaza. Pjesma iz igrokaza se provlačila kroz više različitih aktivnosti tijekom dana i nije prestao interes za nju. Lutke više koriste djevojčice, ali i dječaci ih ponekad iskoriste u svojim igrama. Lutke su im jako zanimljive i na njima su proučavali dijelove lica i tijela i od čega se sve lutke mogu napraviti. Najviše se koriste u dramsko-scenskom centru, ali ponekad ih upotrijebe i u drugim centrima. Nakon dva tjedna još nisu izgubili interes za lutke i ako ih cijeli dan ne vide ili ne koriste, onda pitaju gdje su i mogu li se još malo poigrati s njima.

Analiziranjem istraživanja, odgovora odgojiteljica i djece, promatranjem djece i slušanjem njihovih komentara i doživljaja, može se zaključiti da su im lutke vrlo zanimljive i imaju velik interes za daljnjim korištenjem lutaka. Djeca sama mogu reći što im se sviđa više ili manje i u kojoj situaciji je primjerenije koristiti koji tip lutke. Svako dijete je na svoj jedinstven način reagiralo na lutke u različitim trenucima. U nekim scenama su imali iste reakcije, brusilica im je u oba igrokaza bila smiješna, dok su u drugim scenama (vikanje mame) imali drugačije reakcije. Sa ginjol lutkama im je to bilo smiješno, dok im je sa zijevalicama bilo strašno i šokantno. Na te različite reakcije mogla je utjecati i činjenica da su dva puta pogledali vrlo sličan igrokaz. Prvi put im je igrokaz bio u potpunosti nepoznat i nisu znali što mogu očekivati, dok im je drugi put radnja igrokaza bila poznata i znali su njegov ishod. U vremenu između prvog i drugog igrokaza djeca su mogla proraditi različite emocije koje su doživjela prilikom gledanja prvog igrokaza. Zato je drugi igrokaz u njima mogao pobuditi nove emocije i dotaknuti ih na dubljoj razini nego prvi igrokaz. Također, veliku razliku čini i sam tip lutke. Sa zijevalicama je moguće zornije predočiti događaje kod zubara (otvaranje usta), za razliku od ginjol lutaka kojima je to nešto teže zbog njihove građe (nemogućnost otvaranja usta). Kada bi se radilo o nekoj drugoj temi (glavobolja ili bolovi u trbuhu) razlika u reakcijama mogla bi biti manja. Prilikom izbora lutaka za igrokaz bitno je poznavati djecu i njihove interese, poznavati mogućnosti lutaka i uvidjeti primjerenost lutke za temu.

11. ZAKLJUČAK

Uvođenje scenskih lutaka u svakodnevni rad unutar odgojne skupine uvelike može obogatiti tradicionalne odgojno obrazovne metode. Uz pomoć lutaka aktivnosti se mogu dodatno obogatiti, proširiti i razviti u mnoštvo drugih ideja. Lutke pružaju kvalitetniji i raznovrsniji rad s djecom, potiču njihovu maštu i kreativnost. Djeca uz njih razvijaju komunikaciju i socijalne odnose što je velik dio dječjeg života. Putem lutke djeca komuniciraju sama sa sobom, sa svojim vršnjacima i prijateljima, ali i sa odraslima. Puštaju ih u svoj život i osobni prostor, pokazuju svoju ranjivost i hrabrost. Lutke su potrebne djeci kako bi im se olakšao svakodnevni život, ali one mogu pomoći i odgojiteljima. Važno je da odgojitelj pozorno sluša što dijete govori kroz lutku jer na taj način može puno saznati o svakom pojedinom djetetu.

Kroz ovaj rad saznala sam kako su lutke sastavni dio dječjeg života u odgojnoj skupini. One olakšavaju rad odgojiteljima, ali i djeci. Izbor lutke ovisi o temi, odgojitelju, ali i dječjim željama. Kako bi se djeci ponudilo što više različitog sadržaja, odgojitelji mogu za istu temu koristiti različite tipove lutaka. Djeca na svaki tip lutke reagiraju drugačije, ovisno o sadržaju priče i izgledu lutke i svako dijete doživljava lutku na jedinstven način. Isti događaj odigran s različitim lutkama može izazvati potpuno različite reakcije djece. Djeca vole sve lutke, žele ih koristiti, naučiti više o njima i gledati igrokaze s različitim tipovima lutaka. Zato odgojitelj mora u pravoj mjeri uvoditi lutku u odgojni proces i koristiti je. Djeca će uvijek s veseljem prihvatiti scensku lutku i koliko god ju odgojitelji koristili u svom radu, ona će ih uvijek i iznova oduševljavati svojom duhovitošću, pokretljivošću i nježnošću. Koji god tip lutke se koristio, djeca tu lutku promatraju, slušaju, imitiraju, upijaju sve što ona govori, uče od nje i kasnije razgovaraju o njoj. Oni su najbolji pokazatelj koliko su lutke važne i koliko se trebaju koristiti u praktičnom radu odgojno-obrazovnog procesa, a mi kao odgojitelji ne smijemo ignorirati i zanemarivati tu činjenicu. Svi oni koji se bave djecom trebali bi ustrajati na tome da se lutke i lutkarstvo što više koristi u radu, jer ono potiče kreativnost, slobodu, maštu i stvaralaštvo, a to je glavni preduvjet za kvalitetan razvoj i život djece.

LITERATURA

1. Bastašić, Z. (1990). „*Lutka ima i srce i pamet*“. Zagreb: Školska knjiga.
2. Glibo, R. (2000.). „*Lutkarstvo i scenska kultura*“. Zagreb: Ekološki glasnik.
3. Ivon, H. (2010). „*Dijete, odgojitelj i lutka*“. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
4. Korošec, H. (2004). Neverbalna komunikacija i lutke. U E. Majaron, L. Kroflin (Ur.), *UNIMA: Komisija „Lutka u obrazovanju“: „Lutka...divnog li čuda!“* (str. 21-41). Zagreb: Biblioteka Lutkanija.
5. Kraljević, A.A. (2003). „*Lutka iz kutka*“. Zagreb: Naša djeca.
6. Majaron, E. (2004). Lutke u razvoju djeteta. U E. Majaron, L. Kroflin (Ur.), *UNIMA: Komisija „Lutka u obrazovanju“: „Lutka...divnog li čuda!“* (str. 77-85). Zagreb: Biblioteka Lutkanija.
7. Paljetak, L. (2007). „*Lutke za kazalište i dušu*“. Zagreb: Biblioteka Lutkanija.
8. Pokrivka, V. (1980). „*Dijete i scenska lutka*“. Zagreb: Školska knjiga.
9. Varl, B. (2000). „*Moje lutke 3*“. Zagreb: Biblioteka Lutkanija.
10. Vukonić-Žunić, J., Delaš, B. (2006). „*Lutkarski medij u školi*“. Zagreb: Školska knjiga.
11. Županić-Benić, M. (2009). „*O lutkama i lutkarstvu*“. Zagreb: Leykam international.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Pod punom odgovornošću izjavljujem da sam završni rad pod naslovom „Reakcije djece na različite tipove lutaka (ginjol i zijevalice)“ u potpunosti izradila samostalno. Pri izradi koristila sam literaturu koju sam u skladu s pravilima i navela.

(Ena Kovač)

Petrinja, rujan 2018.